

Preek gehouden in de Agneskerk te Goutum op 22 juni 2025

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Er bestaat een boek onder de naam: *Das Schwert des Geistes*
met als ondertitel: *Feldpredigten im Weltkrieg*.
Gepubliceerd in Freiburg, 1917.

Ik ben blij dat ik dat heb.

Ik zou het niet, - zelfs niet willen uitlenen alleen maar!

Het zijn verzamelde preken van dominee's
gehouden op het slagveld.

In een van die preken schrijft een dominee
wat je als Feldprediger te doen hebt:
je moet de verschikkingen van het slagveld in overeenstemming zien te brengen
met: de wil van God.

Dus een verwoed knutselaar moest je wezen...

Waarom noem ik dit?

Omdat het grootste deel van de vorige eeuw
predikanten precies dit hebben geprobeerd te doen:
de verschikkingen van het leven
- het leven van de kerkgangers -
in overeenstemming te brengen met de wil van God.

Welke God dan bedoeld wordt, blijft in die preken altijd onduidelijk.
Gewoon: God. Er is toch maar één God?
In de Bijbel ligt dat echter veel subtieler
daar is niet maar één God, maar daar is er maar één: God.
En de goden en machten die het zéggen te zijn, die zijn het niet.
De almacht is het niet.

Dat brengt ons gelijk middenin het probleem met de Bijbel:
de Bijbel zegt eigenlijk nooit wat wij al lang dachten.
De Bijbel geeft ook geen antwoorden op onze vragen.
Geen snelle oplossingen voor onze hijgerige problemen.

Want onze problemen komen waarschijnlijk niet eens uit de Bijbel
maar veel meer uit het geknutsel van vele dominees in de vorige eeuw.

Bangmakerij was één van de beproefde methodes in dat geknutsel,
angst inboezemen: het is erg, maar het kan nog veel erger.
Je kwam in de hel, zomaar, voor je het goed en wel doorhad.
En dan de hel niet ín dit leven, want dat was maar kinderspel,
maar de hel ná dit leven.

Lieve mensen, dat zijn allemaal opgeworpen problemen
die u danig uit balans kunnen brengen en waar u van wakker kunt liggen,

maar ze komen niet voort uit de Bijbel.

We lezen de Bijbel doorgaans echt een beetje eigenaardig.
Meestal beginnen we met Jezus.
En die vinden we dan vaak heel lief.
De Here Jezus, goed voor de zieken en de arme mensen.
Ook een beetje een loser, zoals in The Passion,
maar verder wel helemaal okay.

En dan kijken we even uitvoeriger om ons heen
en zien dan het Oude Testament,
niet zo lief, hoop geweld,
en denken dan: ja, daar heb je dus weinig aan,
behalve dan dat in dat duistere Oude Testament
met een boze Joodse God,
de komst van onze lieve Here Jezus wordt voorspeld.

De kunst is,
en u heeft een predikant die daar echt heel goed in is,
ik bedoel uiteraard niet mijzelf, maar mijn collega Dahmen,
- de kunst is om het precies andersom te doen.

Dus niet te beginnen met Jezus en dan te zeggen:
kijk, daar in het Oude Testament gaat het ook al over Hem.

Maar omgekeerd: te lezen in het Oude Testament
en dan te zeggen: bij Jezus gaat het nog steeds over precies hetzelfde.

Dus niet: de profeten van Israël voorspellen de komst van Jezus
maar: Jezus doet in alles aan de profeten herinneren.

Dat zou natuurlijk ook volslagen onzin zijn,
wanneer de profeten de komst van Jezus zouden voorspellen.
Dat een Jesaja de komst van Jezus aan het voorzeggen zou zijn geweest!

"Wij allen dwaalden als schapen, wij wendden ons ieder naar zijn eigen weg, maar de HERE heeft ons aller ongerechtigheid op hem doen neerkomen. Hij werd mishandeld, maar hij liet zich verdrukken en deed zijn mond niet open; als een lam dat ter slachting geleid wordt, en als een schaap dat stom is voor zijn scheerders, zo deed hij zijn mond niet open. Hij is uit verdrukking en gericht weggenomen, en wie onder zijn tijdgenoten bedacht, dat hij is afgesneden uit het land der levenden?"

Over wie heeft Jesaja het?
Over een man die honderden jaren later geboren zou worden?
Dat is toch heel erg onwaarschijnlijk?

Het is, lijkt mij althans, veel aannemelijker dat Jesaja het had
over iemand die zijn hoorders allemaal heel goed kenden!
Zijn leermeester namelijk: Jeremia.
Wat wisten zij van hem?

Jeremia was door de Babyloniërs met rust gelaten.

De Babylonische ballingschap verliep veel minder wreed dan de Assyrische.

De Assyriërs hebben het hele zogenaamde "Tienstammenrijk" weggevaagd, een groep stammen, die samen bepaald geen eenheid vormden, maar wel de naam kregen die Jacob gekregen heeft in het verhaal namelijk: Israël.

Wat die naam Israël oorspronkelijk betekend heeft weet niemand, maar in het verhaal van Genesis, dat aanmerkelijk jonger is dan de geschriften van Jeremia, in dat Genesisverhaal wordt er de betekenis: "vechter met God" aan gegeven. Jacob krijgt de naam: Israël.

Maar zoals gezegd, de Babyloniërs, die eerder zelf door de Assyriërs werden geterroriseerd gingen milder om met de Joden.

Alleen de zogenaamde bovenlaag van dat overgebleven twee-stammenrijk werd in ballingschap gevoerd. Maar ze beschouwden Jeremia als een profeet van het volk en lieten hem daarom, zoals ik al zei, met rust.

Toch kwam Jeremia in een vreselijk conflict, en wel met de valse profeten, en met koningen onder zijn eigen volk, en tijdens een opstand tegen de eigen overheid, - Joden waren nogal opstandig als het over machthebbers ging, ik kom daar nog op terug - zijn de opstandelingen naar Egypte gevlucht en hebben ze Jeremia meegenomen.

Eenmaal in Egypte ging dat helemaal mis. Jeremia werd vals beschuldigd van het feit dat ze daar zaten, als asielzoekers zeg maar, en gaven uiteindelijk Jeremia daarvan de schuld.

Dat volksgericht liep zo uit de klauwen dat het Jeremia zijn leven heeft gekost. Ze hebben hem vermoord.

En eenmaal in die benarde situatie gekomen zegt Jeremia van zichzelf:

Ik was als een argeloos lam, dat ter slachting geleid wordt, en ik wist niet, dat zij zulke plannen tegen mij smeedden: „Laat ons de boom met zijn vrucht verderven, laat ons hem uit het land der levenden uitroeien, opdat aan zijn naam niet meer gedacht worde!"

Welnu, aan zijn naam werd wel degelijk gedacht, allereerst door zijn latere leerling: Deutero-Jesaja.

Hij is het die zijn mede-joden wijst op de lotgevallen van Jeremia.
Als een lam is hij ter slachting geleid, de profeet.

Nu is het punt dat ik wil maken dit:
de profeet Jesaja probeert niet als de dominee op het slagveld
de verschrikkingen in overeenstemming te brengen met de wil van god.

Nee, hij wil zijn mede-joden leren
dat de God van Jacob, de God van Israël,
solidair is met de... en dan komt het:
niet zozeer de lijdende knecht, maar met de rechtvaardige knecht.

Dat lijden van Jeremia is natuurlijk wel lijden,
dank je de koekoek, als je ze ombrengen...
Maar Jesaja nóemt hem: de tsaddiek.
De rechtvaardige.

In de zin van: *De laatste der rechtaardigen*,
een geweldige roman van André Schwartz Barth.
Moet u lezen. Meenemen op vakantie, dat boek.

Dat in de shit, die is ontstaan,
door geweld, onrecht, populisme, ballingschap, vervolging, deportatie,
dat in die shit er iemand is, die dat op zich neemt,
die dat *draagt*,
en dan van zichzelf zegt: “Als een onschuldig lam ben ik ertussen geraakt”.

Zoals een lammetje er onschuldig tussen verstrikt kan raken
tussen die vette schapen
en dan doodgedrukt wordt.

Nu geloven de profeten dat het niet God is die dat geweld veroorzaakt
maar dat het God is die in dat geweld bij dat lammetje is.
Dáár en nergens anders.

Ja, die profeten hebben heus wel naar de boeren en het vee gekeken, hoor
en gezien hoe dat eraan toegaat met schapen,
die allesbehalve mak zijn.
Moet je Ezechiël daar eens over horen.
Hoe die elkaar gewoon dooddrukken, bijtijden.

En dan zo'n onschuldig lammetje dat er vies tussen raakt.

Jeremia beschouwde zijn eigen situatie dan ook niet als een schuldoffer.
Hij was geen schuldoffer.

Trouwens lammetjes werden nooit geofferd als schuldoffer,
dat deed men met bokken, en ook wel met stieren.

Jeremia beschouwde zijn lot als dat van een slachtoffer.

Onschuldig geslacht, in de zin van: ertussen vermalen.
En dát hebben de leerlingen van Jezus ook herkend
in de dood van hun meester: ook zo'n... "Jeremia".

Met Jezus was het precies hetzelfde.
Hij nam het voor de Joden op, tégen de Romeinen,
maar binnen die kring van Joden nam hij het dan weer op
voor de armen onder hen, de vrouwen, de kinderen,
de slachtoffers van die klote-oorlog
die het geworden was met die Romeinse bezetters.

De Joden waren van alle door Rome onderdrukte volkeren zeer opstandig, ik zei het al,
en die opstanden werden dan steevast
door de Romeinse legers met harde hand neergeslagen.

Maar hij name het ook op voor die Romeinse jongens
die ergens ver weg in dat enorme Romeinse rijk zijn opgepakt
en naar het front gestuurd in Palestina,
waar ze helemaal niks begrepen
van wat daar allemaal speelde aan hittigheid en frustratie.
Toen al.

"Vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen", zei Jezus dan,
ze hebben werkelijk geen idee.
Ze zijn van de boerderij gegrist als slavenjongens
ergens ver weg in Spanje of Frankrijk
en hiernaartoe gestuurd, om te vechten tegen...
ja, waartegen en tegen wie eigenlijk?
Tegen eveneens slaven, maar dan van joodse komaf.

Slaven die slaven afmaken en heren die daar goed garen bij spinnen.
De verkiezingen mee winnen.
Dat was het. En dat is het nog.
Mooier moeten we het niet maken.

Jezus is niet gestorven als schuldoffer.
Hij werd genoemd zoals Jeremia zichzelf noemt
en zoals Jesaja over Jeremia spreekt: een onschuldig lam, dat er vies tussen raakt.
En dan vermalen wordt.

Nou, zeggen de apostelen dan: de God waarin wij geloven
is op geen enkele manier verbonden
met de verschrikking van het slagveld,
verre van dat,
maar hij is solidair met allen die daarvan het slachtoffer worden.
Onschuldige vrouwen en kinderen
en mannen ook
die moeten vluchten voor hun leven, als ze tenminste nog leven,
en die er niets aan kunnen doen
maar die te maken krijgen met afschuwelijk geweld.

Toen moest je trouwens je vijand nog eigenhandig ombrengen.
Je moest hem aankijken voor je hem doodstak met een speer.
Tegenwoordig klik je met je muis op een scherm en: vroem!,
honderden, of duizenden kilometers verder
boort een dodelijke raket zich in een flatgebouw vol gezinnen met kinderen.
We gaan vooruit, maar niet heus.

Waar komt die opstandigheid van Joodse slaven eigenlijk vandaan?

Zelf vertellen ze daar een verhaal over.
Een verhaal dat ongeveer als volgt gaat:
Wij stammen niet af van de goden, zoals de Assyrieërs of de Babyloniërs,
nee, wij stammen af van gevluchte slaven.
Die in Egypte "nee" zeiden tegen de Farao.

Zich verzetten tegen slavernij en onderdrukking,
en wegluchtten uit Egypte.

Verzet. Wij stammen af van zoiets als: verzet.
Verzet tegen machthebbers en autocratische leiders met grootheidswaan.

Maar als u het verhaal van het Oude Testament leest
dan zult u ontdekken dat het verzet tegen onrecht
in haast moet geschieden.
Ongezuurde broden, want er is haast geboden.

We zijn in ons 'nee', in ons verzet... vaak veel te traag.
Eerst maar even aankijken. Even onderzoeken...
We denken dat het nog wel even kan lijden.

"Want de traagheid grijpt ons aan", een regel uit een lied
van mijn goede vriend Tom Naastepad,
"Eens als de bazuinen klinken" heet het.

Er is haast geboden. Vandaar: ongezuurde broden.
Haast geboden in het "neen", het verzet tegen onderdrukking en geweld.

Maar dat is het begin van een weg, een tocht, een uittocht
die vervolgens... Het beloofde land ligt heel ver weg!
It's a long Road to freedom,
zo luidt de titel van een prachtig boekje van Bas Wielenga,
een geweldige theoloog in India.

Dus: Thora is haastig met een "NEEN" tegen geweld en onderdrukking,
maar geduldig en volhardend als het gaat om: "We zijn er al."

Dus machthebbers die zeggen: "Ik los dat binnen 24 uur op",
of: "Als ik aan de macht kom gaat onmiddellijk de zon schijnen"
die zijn bij de Bijbel en bij de Joods-Christelijke cultuur

aan het verkeerde adres.

Het komt aan op volhouden.

Christelijk geloof is een geloof

dat zich onmiddellijk hoort te verzetten tegen geweld en onrecht

maar dat geduldig is wanneer het gaat om: zijn we er al?

Onmiddellijk verzetten en dan enorm volhouden.

Dat is het eigenlijk.

En dat is het waar Jezus mee te maken krijgt.

Wij willen dat namelijk niet. Hoepel op! Wij willen snel resultaat.

Daarom gaat het ook steeds meer mis, ook met ons land.

Het moet allemaal snel, en nu, en onmiddellijk.

En politici die ons daarmee een rad voor ogen draaien

zijn de grote slopers van ons land.

Het is namelijk een lange weg naar de vrede.

Dat is een weg waarop je je begeeft zodra je je verzet

maar een weg waarop je vervolgens eindeloos geduld moet hebben

omdat het een lange weg is.

Hij begint met ongezuurde broden maar daarna... veertig jaren door de woestijn.

Niemand van degenen die het ongezuurde brood aten

bereikt het beloofde land. Ook Mozes zelf niet.

Het begint met *het ongezuurde*, het onmiddellijke "Neen" tegen Farao,

maar vervolgens wordt het een kwestie van lange adem

en moedig volhouden, en niet opgeven.

U meende toch niet dat de Romeinse soldaten

zo menslievend zijn dat ze Jezus te drinken geven?

Wat geven ze hem eigenlijk?

Ze nemen een stok en dopen die in, ja waarin?

Zure wijn, staat er meestal in de vertalingen.

Dat is jammer want dan ontgaat je de portee.

Er staat: *oxos*.

En *oxos* is: het gezuurde.

Dat wat gegist is.

Gisten, aanzuren, dat is een langzaam en haast onmerkbaar proces.

Een proces dat je ook niet kunt zien.

Het Koninkrijk is als een vrouw die gist neemt en het in drie maten meel verstoppt,

staat er, *enkrupptomai*, is niet erin doen, maar: erin verstoppen.

Zo'n klein beetje gist, in drie maten meel, dat is een karrevracht meel

Het werkt, maar je ziet het niet, dat het werkt.

Zo is God koning, déze god dan.

Dus wat wordt Jezus nu in het gezicht geduwd?
want zo moet je dat denk ik lezen: *het gezuurde*.

Hier, pak aan, dat zullen we jou eens even onder je neus wrijven!
"Dat Koninkrijk van U, komt daar nog wat van?"

Daarmee confronteren ze deze rechtvaardige aan het kruis.

En zo wordt hij een Jeremia.
Als een onschuldig lam is hij ertussen geraakt.
Als een tsaddiek, een rechtvaardige,
die de shit van heetgebakerde mensen en corrupte leiders draagt.
"Qui tollis peccata mundi."

De Bijbel geeft geen snelle antwoorden op onze ongeduldige vragen.
Ook mag je niet met de Bijbel in de hand
de verschrikkingen van het slagveld
in overeenstemming brengen met de wil van god.
Dat zou een god zijn waar de Bijbel van walgt.

Wie de Bijbel ter hand neemt wordt uitgenodigd op een weg.
Niet eens een weg die jij neemt, maar die weg neemt jou!

Een lange weg.
Die begint met het "ongezuurde".
Het "Neen" tegen Farao, en dat heeft haast.

Maar een weg die vervolgens lang blijkt te zijn.
Het is een lange weg naar de shalom.

Maar blijf in Jezus' naam op die weg, zoals Jezus zelf deed,
ook toen Hem het "gezuurde" in zijn gezicht werd geduwd...

Lof zij u, Christus!

Amen